

к.д. № 16/1997 г..

Особено мнение на съдията Ст. Стоянова

I

Считам за противоконституционен пар. 1, т. 1, б. "а" от Преходните и заключителни разпоредби на ЗОСОИ и в частта, с която към чл. 2, ал. 1 ЗВСОНИ се добавя: "...и конфискуваните по Наредбата-закон за съдене от Народен съд виновниците за въвлечане България в Световната война срещу съюзените народи и за злодеянията, свързани с нея /обн., ДВ, бр. 219 от 1944 г.; изм., ор. 261 от 1944 г. и бр. 9 от 1945 г./" - НЗНС.

Както е посочено и в определение № 3 от 14.VII.1994 г. по к.д. № 7/1994 г., НЗНС съдържа материални, процесуални и устройствени норми. Съгласно чл. 49 от Търновската конституция само Народното събрание е имало право да реши дали са "упазени" всички конституционни условия при издаването на този закон. Упражнявайки по реда на чл. 47 това свое правомощие, Народното събрание е одобрило НЗНС - решение от 27. XII. 1945 г. Следователно приело е за "надлежен" Народния съд и за непротиворечащо на чл. 73 от Търновската конституция осъществяването на правораздавателна дейност от такъв съд.

По-нататък въпросът за конституционностъобразността на НЗНС не е пререшаван. В приетите впоследствие от Народното събрание актове, включително и в ЗОСОИ, няма разпоредби, които да установяват допуснато по смисъла на чл. 49 непазване на условията, "показани в тая Конституция", при издаването на НЗНС. С оглед на това от законодателния орган не е правено разграничение в правното положение на останалите осъдени и на осъдените по НЗНС при амнистирането им през 1964 г., когато по еднакъв начин спрямо всички тях са уредени имуществените последици от наказанията глоба и конфискация - в чл. 8, предвиждащ за всички амнистирани, че не се връщат завзетите конфискувани имущества и събраните глоби.

Същевременно трябва да се има предвид, че пререшаването на отбелязания въпрос не е в правомощията на Конституционния съд. Съображения, обосноваващи такъв именно из-

вод, вече са изложени в цитираното определение, с което е отклонено като недопустимо направеното искане за установяване на несъответствие на НЗНС с Конституцията. Затова няма основание в настоящето производство от Конституционния съд да се определи като извънреден Народният съд, което е равнозначно на определянето му за противоконституционен като "изключителен", а за произнесените от този съд присъди да се приеме, че те "не отговарят на изискванията за надлежно правосъдие", произтичащи от разпоредби на сега действащата Конституция, или не са влезли в сила актове на съдебната власт.

Отчитането на изтъкнатите обстоятелства за последвалото одобряване по чл. 47 и за неустановяването на противоречие с "всички показани... условия" по чл. 49 от Търновската конституция от компетентния за това орган е основание да се приеме, че мотивите за противоконституционност на пар. 1, т. 1, б. "а" от Преходните и заключителни разпоредби на ЗОСОИ във връзка с обсъдените в т. 2б и 2в на решението законови актове всъщност се отнасят и за НЗНС. Към тези мотиви е необходимо досежно НЗНС да се допълни и следното:

1. В чл. 4 НЗНС е предвидена не конфискация, каквото понятие е използвано в ЗОСОИ, а присъждане в полза на държавното съкровище на част или цялото имущество на осъдените. Така предвиденото присъждане, което се различава от конфискацията по чл. 13, б. "б", т. 2 и чл. 37 от Наказателния закон, е допълнително наказание и дали е трябвало да бъде наложено заедно със задължителните санкции е преценявал във всеки отделен случай съответният съдебен състав.

Налагането на посоченото наказание е свързано с определени имуществени последици. Отстраняването на тези последици по законодателен ред, което по принцип е възможно, в случая е извършено в нарушение на чл. 119, ал. 1 от Конституцията. Това е така, защото с пар. 1, т. 1, б. "а" от Преходните и заключителни разпоредби на ЗОСОИ, без да се засяга факта на осъждането, пряко се възстановява собствеността върху присъденото в полза на държавното съкровище имущество. Този способ води до намеса в съдебната дейност по индивидуализиране на санкцията, тъй като чрез използването му законодателят пререшава решения от съдилищата въпрос за вида и раз-

мера на наказанието, което е следвало да се наложи и е наложено за извършеното престъпление. А това противоречи на конституционното изискване за осъществяване на правораздаването от съда.

2. Със Закона за амнистия от 1964 г. - чл. 5, се амнистират всички престъпления по НЗНС с изключение на тези по чл. 2, т. 1, 2 и 6 и на тези, за осъществяването на които от съответния съдебен състав е определено наказание доживотен строг тъмничен затвор или смърт. Във връзка с имуществените последици на наказанието конфискация, когато то е наложено за обхващащи се от амнистията престъпления, в чл. 8 е посочено, че не се връщат завзетите конфискувани имущества.

Законът за амнистия от 1964 г. не е отменен и продължава да действа. Въпреки наличието му и без да е отменен или изменен в тази част, е приет друг закон - ЗОСОИ, с разпоредбите на който се възстановява собствеността върху имотите, конфискувани по НЗНС. По такъв начин и чрез приемането на тези разпоредби, за които трудно би могло да се поддържа, че мълчаливо отменяват частично чл. 8 ЗА от 1964 г., се създава противоречие в законодателството. Това не съответства на прогласения в чл. 4, ал. 1 конституционен принцип за правова държава.

3. Постановленият от Конституционния съд акт след влизането му в сила е задължителен съгласно чл. 14, ал. 6 ЗКС за всички държавни органи, юридически лица и граждани. Тъй като в сила влиза не само диспозитивът на решението, а и мотивите, които съдържат необходимите съображения за обосноваването му, следва да се приеме в случая за задължителен спрямо всички държавни органи, юридически лица и граждани и направеният в обстоятелствената част извод, че "Народният съд е един извънреден съд", произнесените от същия съд "присъди не могат да се окачествят като съдебни актове" и "те не отговарят на изискванията за надлежно правосъдие".

При неговата задължителност така направеният извод поставя под съмнение съществуването на процесуална възможност за проверка на тези присъди по реда на надзора, каквато проверка според данните по тълкувателно реше-

шение № 1-95-ОСНК се извършва от Върховния касационен съд. Това следва от съобразяването на обстоятелствата за действието на наказателно-процесуалните норми по предмет, което с чл. 2 и 6 НПК относно присъдите е ограничено до постановените само от конституционноустановените съдилища, както и от съпоставянето на тези обстоятелства с отбелязаното определяне в решението на Народния съд като извънреден или като противоконституционен, а на произнесените от него присъди - като непредставляващи съдебни актове и като неотговарящи на конституционните изисквания за надлежно правосъдие. Ето защо решението може да доведе до практически последици, свързани с известно ограничаване на процесуалните права по чл. 350 НПК.

II

Считам за противоконституционен пар. 2 от Преходните и заключителни разпоредби на ЗОСОИ не само в частта за чл. 7 ЗВСОНИ, но и в частта по чл. 4 ЗВСНОИ във връзка с отчуждените имоти по Закона за териториално и селищно устройство, Закона за планово изграждане на населените места, Закона за благоустройство на населените места, Закона за държавните имоти и Закона за собствеността.

Преклузивният срок погасява самото субективно право. С оглед на тази и други негови особености, отличаващи го от давностния срок, в решението се приема - т. 4б1, че възстановяването му "накърнява конституционно защитеното право на собственост" и "не е в съгласие с изискванията за правна сигурност и предвидимост на правния ред". Така застъпеното разбиране е ограничено единствено до срока по чл. 7 ЗВСОНИ и не се отнася до възстановяването на посочения срок по чл. 4 ЗВСНОИ. Изтъкнатото ограничаване е основано на обстоятелството, че "отмяната на отчуждаването може да се иска само ако отчужденият имот е заварен в собственост на държавата". От това именно обстоятелство е направен извод, че какъвто и да е срокът за отмяна на отчуждаването, извършването на отмяната не накърнява права на трети лица. Не споделям този извод и намирам, че цитираните съображения обосновават противоконституционност

и на разпоредбата, възстановяваща указания срок, поради следното:

Упражнявайки правомощията си по чл.149, ал.1, т.1 от Конституцията, съдът вече се е произнесъл с решение № 19 от 21.XII.1993 г. по к.д. № 11/1993 г., че "собствеността на държавата и общините е публична и частна", "при упражняването на частната собственост всички правни субекти са равнопоставени" и изискванията по чл.19, ал.2 за създаване и гарантиране на еднакви правни условия за стопанска дейност "се отнасят не само за гражданите и юридическите лица, но и за държавата и общините". Цитираното становище, за чието изоставяне няма основание, съответства на конституционния принцип за равнопоставеност на държавата като правен субект с другите правни субекти. А този принцип изключва възможността в зависимост от субекта да се преценява дали се засяга или не се засяга правото на собственост при възстановяване на преклузивния срок. Освен това същият принцип, като налага еднаква законова защита на всички правни субекти, не позволява да се приеме, че чрез възстановяване на срока по чл.4 ЗВСНОИ не се накърняват правата на трети лица. И ако такова възстановяване по Закона за амнистия и връщане на отнети имущества може да бъде оправдано с приоритетна защита на други права, то в хипотезата на чл.4 ЗВСНОИ противоречи на онези конституционни разпоредби, които са обсъдени във връзка със срока по чл.7 ЗВСОНИ.

Конституционен съдия: